

Vlady Kociancich in umišljena domišljija

AÍDA NADI GAMBETTA CHUK*

IZVLEČEK

Vlady Kociancich (Buenos Aires, 1941) je avtorica obsežnega in tehtnega literarnega opusa – romanov, zbirk črtic in esejev. V njih izstopajo predvsem njen talent za umetnost pripovedovanja, prečiščen slog ter izjemna fantastična domišljija. Pričujoča razprava se posveča predvsem pisateljčinim zadnjim delom in literarnemu konceptu fantastičnega, ki ga v njih zasledimo, kakor tudi pustolovščini filozofske imaginacije.

ABSTRACT

Vlady Kociancich (Buenos Aires, 1941) es autora de una vasta y sólida obra literaria – novelas, libros de cuentos y ensayos, donde destacan siempre el talentoso arte de narrar, un estilo depurado y una luminosa imaginación fantástica. Este ensayo reflexiona, principalmente en sus últimas obras, sobre su concepción literaria fantástica, como aventuras de la imaginación filosófica.

KLJUČNE BESEDE

Vlady Kociancich, domišljija, fantastična literatura

PALABRAS CLAVES

Vlady Kociancich, imaginación, fantástica

Uvod

Leposlovno delo Vlady Kociancich (Buenos Aires, 1941) je tesno povezano z argentinsko fantastično literaturo, zlasti z literarno smerjo vodilnega pisatelja Adolfa Bioya Casaresa in v nekem pogledu tudi Jorgeja Luisa Borgesa. Njeno delo odlikuje zelo oseben slog – vrsta logično zgrajenih fantastičnih zgodb, ki temeljijo na fantastični domišljiji. Zanj so še posebej značilne metafikcije, ki povezujejo njeno lastno in bližnjo stvarnost ter leposlovno predstavljanje fantastične literature drugih avtorjev. Njeni priljubljeni pisatelji so Dostojevski, Čehov, Poe, Conrad, James, Borges, Svevo

* Dr. Aída Nadi Gambetta Chuk, Avtonomna univerza Puebla, Mehika; agambet@siu.buap.mx

in Sciascia. Osnovna misel Vlady Kociancich je dvojna identiteta, in sicer življenjska in literarna identiteta, tako v njenih lastnih kakor tudi v tujih predstavah. Tuje predstave spremeni v svoje v nekakšnem identitetnem zrcalu, ki se ga pozneje lahko polastijo tudi bralci. Izmed fantastičnih pripovedi¹ Vlady Kociancich sem izbrala *Osmo čudo*, *Sicilijanske ljubezni* in *Obhod mrtvih jezdecev*. Ta tri dela se mi zdijo najbolj strukturirana in najbolj napisana, z vidika recepcije pa so to tudi pisateljčine najuspešnejše fantastične pripovedi. Poleg tega ta dela ponazarjajo in obenem modernizirajo stari *topos* fantastične literature – skrivnostno hišo, ki izhaja iz Poeja, Lerouxa in kasneje tudi iz Horacia Quiroga ter Adolfa Bioya Casaresa ter iz zgodb nemškega romanticizma, v katerih nastopajo srhljivi kraji: ulice, hiše, gradovi in pokopališča s prikaznimi ... Toda pri Vlady Kociancich, ki izhaja iz iste tradicije, hiše postanejo tudi prizorišča sociološke, filozofske in metaliterarne avanture oseb, ki nastopajo v njenih delih ter so skoraj vedno nekakšen avtoričin *alter ego*. Skoraj vsi njeni protagonisti so tako avtofiktionalizacije velikanške pustolovščine avtoričinega pripovedovanja. Vlady Kociancich ustvarja dvoumne, skrivnostne in na različne načine fantastične scenarije, osebe in situacije, ki se izmikajo vsakemu poskusu tematske klasifikacije fantastike.

Razprava govori o fantastičnosti v literaturi Vlady Kociancich, pri čemer je fantastičnost te literature zaobjeta tako v vsebini kot v obliki, vse od njenega nastanka do recepcije med bralci. O tem govori z vidika samih fantastičnih literarnih del Vlady Kociancich, kot tudi z vidika literarne kritike in teorije (Caillos, Todorov, Vax idr.) ter drugih pisateljev fantastične literature, ki so bili obenem literarni kritiki (npr. Bioy Casares). Pri tem oblike in vsebine posameznih literarnih del ni mogoče ločiti med seboj, saj vsebina narekuje obliko in obratno.

***Osmo čudo* (1982) in skrivnostna hiša**

Adolfo Bioy Casares je napisal predgovor k prvemu romanu Vlady Kociancich *Osmo čudo*.² V njem je predstavil literarni svet, na katerem teme-

¹ *Coraje* (Pogum), črtice (1971); *La octava maravilla* (*Osmo čudo*), roman (1982); *Últimos días de William Shakespeare* (Zadnji Shakespearjevi dnevi), roman (1985); *Todos los caminos* (Vse poti), črtice (1991); *Los bajos del temor* (Gladina strahu, v slovenščino preveden tudi kot *Plitvine strahu*, op. ur.), roman (1992); *El templo de las mujeres* (Svetišče žensk), roman (1996); *Cuando lees esta carta* (Ko boš bral to pismo), črtice (1998); *Amores sicilianos* (Sicilijanske ljubezni), roman (2004); *La Raza de los nerviosos* (Rasa živčnežev), esej (2006) in *La ronda de los jinetes muertos* (Obhod mrtvih jezdecev), črtice (2007).

² Tedaj je Vlady Kociancich pisala *Zadnje dneve Williama Shakespearja*; roman je izšel leta 1984. *Osmo čudo* pa je posvetila možu Norbertu del Vasu, ki je umrl leta 1997. V delu je navedla Shakespearjev moto iz tragikomedije *Vihar* (Prvo dejanje, 2. prizor). Knjiga je bila prevedena v nemščino z naslovom *Das Drehbuch* (Edition Weitbrecht, Stuggart). V *Uvodni besedi* se je Adolfo Bioy Casares spomnil svojega tridelnega tematskega razločevanja v fan-

lji ves njen opus. To je opus s solidno pripovedno strukturo ter gibčnim in svetlim slogom. Nedvoumno dvoumen opus, v katerem imajo prednost skrivnostne hiše in nič manj nedoumljiva potovanja ljudi, ki so zaznamovani z nomadizmom; ti ljudje so umetniki ali imajo opravka z umetnostjo sredi ravnin spomina, ki prekrivajo, kar je zgodovinsko in imaginarno, poleg nekakšne ritualizacije zla. *Osmo čudo* in tudi druge naracije Vlady Kociancich izhajajo iz svojevrstne optike. Fantastični prostor ni razviden po zunanji mundializirani ali miniaturizirani stvarnosti. Čeprav se Vlady Kociancich igra z dvojno prostorsko ravnijo in je blizu fantastičnim naracijam Adolfa Bioya Casaresa, to ni cortazarski *tukaj* in *tam*. Ta *tukaj* Buenos Airesa gleda od *tam* v Evropi, oboje pa sestavlja nekakšen prenosni tukaj ali drugače povedano, nekakšen dvoumen in obrnljiv *tukaj-tam*. Tu ni kakega pomirjujočega zemeljskega pogleda, s katerim bi bilo mogoče opazovati misteriozno tujost (takega, ki bi povelečeval stvarno lokalno barvitost, čeprav je vedno mogoče identificirati lasten prostor), temveč hrbtna stran ter izmenjujoče se in usodne strani, ki ne dovoljujejo togih meja med tistim, kar je mogoče imeti za stvarno, in tistim, kar je nenavadno izmuzljivo; tisto, kar je fikcijsko, kaže različne stopnje fantastičnosti. Zemljepisna razsežnost so mesta, med njimi pa sta najpomembnejši Buenos Aires in Berlin, čeprav so omenjena tudi evropska mesta, kot je Dunaj, vsa pa obdaja sij sanj in nočnih mor.

Pripovedovalec in protagonist romana *Osmo čudo* je Alberto Paradella, mlad, sanjav odvetnik, ki s svojim poklicem ni zadovoljen. Posveča se pisanju in prevajanju. Napiše scenarij za nagrajeni film *Življenje in delo Francisca Uriaga*, ki ga režira neki drug Argentinec, Juan Pablo Miller. Tega pozneje po naključju sreča v Berlinu. Miller postane nova različica njegovega *alter ega*. Paradella živi v očetovi hiši, ko pa se poroči z Victorio, se preseli v skrivnostno hišo v južnem delu mesta. Tam se začneta pojavljati *dvojniki*: nor mladenič, ki ves čas vpije in mu je v nečem podoben; zrcalni lik Paca Steina, njegovega življenjskega prijatelja; Victoriina *dvojnica*, nenavadna Anastasia. Ko se razvežeta, Paradella službeno odpotuje v Berlin, mesto, ki je nekakšen *dvojniki* Buenos Airesa, poleg tega pa je Berlin zaradi zidu že sam po sebi *dvojniki*. V buenosaireški četrti Villa del Parque sreča taksista – *dvojniki* svojega pokojnega očeta; Frau Preutz, lastnico penziona, *dvojnico* neke Nemke iz svojega otroškega spomina, ki je v njegovi soseščini imela trgovino za živila, pa tudi ljubezensko *dvojnico*, mladenko iz Düsseldorfa, ki dela nagrobne kamne. Ob vrnitvi v Buenos Aires ga pričaka Alicia Martínez, še ena erotična *dvojnica* njegove nekdanje žene; gre za nekakšen ponavljajoči se diegetični *deja vu*, ki pa je za bralce pravzaprav *deja lu*. Ta novi Ulikses, ki

tastičnem žanru: med deli, ki pripovedujejo o grozi v gradovih in o truplih, delih o utopijah in deli, ki imajo »logične, čudežne ali nemogoče zgradbe, ki so avanture umišljene domišljije«, glej Bioy Casares, Prólogo, str. 5. Med ta je uvrstil njen prvi roman: »*Osmo čudo* Vlady Kociancich je bilo zame najbolj izjemno odkritje zadnjih let«, glej Bioy Casares, Prólogo, str. 6.

noče zapustiti svoje Itake, jo dobi nazaj ob pomoči svojih potovanj v svojo rojstno buenosaireško hišo, čudovito metamorfozirano s spomini – videti je kot hiša »rekonstruiranega otroštva«, o katerem govori Bachelard³ – v umetniški ustvarjalnosti pesnikov, ki se sklicujejo na oddaljeno materinsko zaščito, ki jih morda povezuje z glavnim junakom in avtorico.

Vlady Kociancich napoti bralca k misterioznim hišam Poeja in Jamesa ter se tudi vpiše v literarizacijo temačnih hiš argentinskih avtorjev iz štiridesetih let, o katerih pripovedujejo Jorge Luis Borges, Adolfo Bioy Casares, Ernesto Sábato, Manuel Mujica Láinez, Beatriz Guido, Sara Gallardo in Marco Denevi ter opisujejo dogajanja v njih kot dvojnost: varnost – nesreča.

Osmo čudo je mogoče brati alegorično, kot findesièclovski roman o izgubi postmoderne identitete, toda fantastična struktura potovanja in hiperbolična uporaba fantastične optike, kanonsko osredotočene v prostorski in osebnostni podvojenosti ter v freudovski temačnosti, nagovarjajo k odločnemu, fantastičnemu razlaganju o skoraj vampirski in avtofilski samoti. V drugih romanih Vlady Kociancich najdemo podobno, še bolj dvoumno ozračje, še bolj nenavadne junake in vedno zakrknjene popotnike. *Gladina strahu* (1992) povezuje ekstravagantne dogodivščine, ki jih v Neaplju pripovedujeta dva pisca besedil diskografskega podjetja. V *Svetišču žensk* (1996) poskuša ilustratorka modnih revij, prav tako trdovratna popotnica, z nenehnimi pobegi ustaviti usodno zaznamovanost žensk iz svoje družine, ki so umrle zaradi nesrečnih ljubezni. Paradokсно najde rešitev na Santoriniju, nekdanji Theri, na enem izmed otokov v Kikladih, ki je bil posvečen Afroditi in na katerem so lahko ženske postale nesmrtni, toda brez ljubezni.

Sicilijanske ljubezni (2004) in sicilijanska metaliteratura

V romanu *Sicilijanske ljubezni* doseže Vlady Kociancich vrh estetske dovršenosti. V njem nadaljuje izbrano tematiko: potovanja po skrivnostnih notranjih in zunanjih prizoriščih, upodobljenih s pomočjo vedno krhke ženske identitete, iščoča izmuzljive ljubezni, med preteklostjo in sedanostjo, med Buenos Airesom in Sicilijo. Če lahko *Osmo čudo* uokvirimo v tradicionalni moški *bildungsroman* s perspektivo moškega, ki išče osebne uspehe, *Svetišče žensk* pa postavimo v ženski *bildungsroman*⁴ zaradi samoodkritja mlade protagonistke, je roman *Sicilijanske ljubezni reifungsroman*⁵ ali roman

³ Bachelard, *La Terre et les rêveries du repos*, str. 94.

⁴ Rita Felski predlaga oznako ženski *bildungsroman*, kadar gre za samoodkritje ženskih subjektov. Glej Felski, *Beyond Feminist Aesthetics*, str. 1519.

⁵ Barbara Frey Waxman verjame, da *reifungsroman* ali roman zorenja družu »intimne pripovedi, karakterizacije, izrazito evokativne opise fizične in mentalne prtljage, ki jih prenašajo zreli ljudje in kakor si jih predstavljajo mlajše osebe. Vse te naracije brišejo meje med mladim in starim, stvarnostjo in fantazijo, lastnostjo in alteriteto, integriteto in fragmentacijo,

zorenja, v katerem tudi mlada protagonistka zgradi svoj samosprašujoči se jaz tako, da briše meje med individualnostjo in alteritetjo, stvarnostjo in fantazijo, svojo preteklostjo in preteklostjo drugih v tej in drugih priklicanih fikcijah. *Sicilijanske ljubezni*, ki so daleč od realističnega romana, se naslanjajo bolj na literaturo kot na stvarnost. Vlady Kociancich se stvarnosti izogne, njen roman prevzame obveznosti do drugih romanov. Tisto, kar je neverjetno, fantastično, ni v nasprotju s sprejemljivo stvarnostjo, temveč ustvarja neverjetno posebnost: njen lastni literarni imaginarij je vpet v literarni imaginarij drugih. Zapisana življenja oseb prekrizajo prebrana življenja literarnih oseb, ki jih avtorica srečuje kot bralka svojega dnevnika in drugih pripovedi sicilijanskih avtorjev. Labirintne pustolovščine protagonistke Julije Rossi, zapisane v prvi osebi in zato primerne za fantastično perspektivo, predpostavljajo odnose med življenjem in književnostjo, zlasti pa med književnostjo in književnostjo.

Naslov romana je referenčen in povzema njegovo vsebino. Začenja se s kratkim izrekom Luigija Pirandella o samoti. Sestavlja ga štiriindvajset poglavij; vsako ima emblematičen naslov. Prikazuje se kot Julijino vnovično branje svojega potovalnega dnevnika po Siciliji septembra 1992. Julija ga bere osem let pozneje v Buenos Airesu. Dnevnik je zapisan v zvezku Messenger, katerega opis najdemo v prvem poglavju, pred njim pa citat verza sicilijanskega pesnika Hippolita Pindemonta: »Prazna telesa duše«. Vrh vsakega poglavja je zaporeden odstavek iz dnevnika. Poleg so še nekateri odstavki, ki so vključeni v določena poglavja, različna pojasnila, vsebinske razlage in tema o dogodivščinah sicilijanskega potovanja, katerega izrecni, a neizpolnjeni namen je bil napisati knjigo o Giuseppu Tomasiju iz Lampeduse. Tako se *Sicilijanske ljubezni* dotaknejo oblike *knjige v knjigi* oz. še bolje: *dnevnika v dnevniku*, ki vsebuje znova prebran dnevnik v nenehnem *visenju nad prepodom*. Poleg tega dnevnik razširja dnevnik, v katerega je zajet, hkrati pa tudi njegovo časovno nadaljevanje na podlagi samofikcijskega predloga. V vnovično branje zvezka Messenger posega pripoved v tretji osebi (poglavja 6, 7, 8, 9, 18, 19, 20, 21, 22 in 23), ki ni le tuja Julijini samoizpovedi, ampak ji je neznana vse do relativnega končnega prevzema (poglavje 24), ko glavna junakinja živi v Buenos Airesu s Sergiem Fennerjem, prijateljem iz otroštva, ki piše zemljepisna in turistična poročila, v svoji pisateljski sedanosti in prihodnosti. Gre za nekakšen realističen protidiskurz Julijinega fantastičnega, ki je zaznamovan kot preferenčen. Obe pripovedi, Julijina fantastična in Fennerjeva realistična, sta prikazani v sklopu tematike hiš, tako tistih realnih v romanu kot tudi literarnih, temačno skrivnostnih. Julijina pripoved zajema tri hiše iz buenosaireških četrti v Villi Urquizi, Montserratu in Luisu Vialeju; identificira jih po ulicah. Hiše je po vrnitvi s Sicilije podedovala po neznanem

racionalnostjo in senilnostjo«. Glej Frey Waxman, *From the Hearth to the Open Road*, str. 17.

sicilijanskem bratranču Alessandru Rossiju, baronu v Linosi. Poleg teh pa Julija opisuje tudi sicilijanske hiše, v katerih je stanoval Giuseppe Tomasi di Lampedusa. Sicilijanski prostorski *dvojnik* Buenos Aires se razprostira v več hišah in potencira fantastičnost. Fennerjeva realistična pripoved, ki sledi svojemu notranjemu monologu, je policijska medigra, ki ne priznava sicilijanske dediščine, ponuja pa veristični odgovor: znani pisatelj in profesor Andrés Cavani, nekdanji Julijin intimni prijatelj, je vedel za svojo neozdravljivo bolezen. Čeprav je bil ubit, je Juliji zapustil tri hiše, svoje ime pa je nadomestil z imenom domnevnega sicilijanskega bratranca. Zadevo je vodil odvetnik Osorio, ki je tudi pisal povprečne pripovedi. Osoriju je bilo naročeno, da Julijo prepriča, naj prevzame hiše, Fennerja pa je Julija nepričakovano srečala na Siciliji.

Če beremo Fennerjevo pripoved alegorično, najdemo v njej ironizacijo svetlih sanj mnogih Argentinec, ki kot potomci Evropejcev sanjarijo o bajnih dediščinah iz Evrope. Nanaša pa se tudi na izravnavačo željo prvih priseljencev, da bi bili večkratni posestniki. Julija je sprejela domnevo sicilijanske dediščine in celo dojemala nenavadno navzočnost nekakšnih prikazni v hiši Luisa Vialeja, to pa Fenner v svoji pripovedi zanika, ker je Julija videla njega in ne kakega privida.

Hiše imajo vedno veliko povedati: na primer elegantna in utesnjujoča Guisejeva hiša, ki jo je Julija delila s Cavanijem in v kateri je bila ponižana z nezvestobo; ljubka hiša iz njenega otroštva v Barracasu, ki je nikoli ni mogla imeti v lasti, ker je pripadala državni železnici; v tej hiši je umrl Franco Rossi, njen ljubljeni oče – njega pa je kot dojenčka zapustil njegov oče, Guilio Rossi, mladi Sicilijanec, ki se je izkrcal v Buenos Airesu in naredil vse, da bi lahko odšel iskat srečo v New York, ker je verjel, da »mora mož slediti svojim najboljšim sanjam«. ⁶ Zaradi potovanj, neustrašnih iskanj zlomljenih *jazov* v oddaljenih krajih in nenavadnih hišah, pa tudi zaradi nenehnih referenc na romanopisca Giuseppa Tomasa di Lampeduso ⁷ in njegovo osamljeno življenje v hišah in palačah ter na njegov edini roman *Il Gatopardo* se tekstura besedila še intenzivneje gosti. Fantastičnost grozi vsakdanjosti in pomirjujoči zanesljivosti navad. Hkrati pa izraža identitetno nevarnost biti drug ali drugi, čeprav se pri Kociancichevi te nevarnosti spremenijo v prednost, in sicer tako, da vključi svojo lastno identiteto – identiteto junakinje, pripovedovalke in avtorice – v druge hkratne književne identitete. Julija se v romanu *Il Gatopardo* – ta se začne leta 1860 – ozre na dekadentno Sicilijo v obdobju

⁶ Kociancich, *Amores sicilianos*, str. 103.

⁷ Giuseppe Maria Fabrizio Salvatore Stefano Tomasi (Palermo, 1896 – Rim, 1957), princ otoka Lampedusa, vojvoda Palme in Montechiara, je znan zaradi romana *Il Gatopardo*, ki ga je začel pisati konec leta 1954 in je bil objavljen po njegovi smrti leta 1958, tako da avtor ni mogel uživati slave; za življenja, ko so mu ugotovili pljučnega raka, pa so ga založniki zavrnil. Tudi vsa druga njegova dela so izšla posthumno: *I Racconti* (1961), *I Saggi* (1977–90), *La letteratura Inglese* (1990–91) in *Viaggio in Europa. Epistolario 1925–30* (2006).

zgodovinske združitve Italije za kraljevanja Burbona Francesca II. Tega v Caserti obišče izmišljeni princ Salina; združijo se torej fikcija, zgodovina in avtobiografija. Vlady Kociancich je v Julijinem glasu prevzela osamljenost Giuseppa di Lampeduse, njegovo ljubezen do književnosti, njegovo melanholično ironijo zaradi umiranja aristokracije, v katero je spadal. Julija strastno pregleduje očarljive ruševine⁸ zaradi ruševin sicilijanskih hiš Guiseppa di Lampeduse: *palazzo* Ganci-Volguarnera v Palermu, nekdanj Panormos, Palazzo Filangeri-Cutó v Santa Margherita de Belice, ki navdihuje fikcijsko Donno Fugato iz *Il Gatoparda*, še posebej pa *palazzo* de Santa Margherita de Belice, ki ga je di Lampedusa opisal v *Krajih mojega otroštva* – poleg nekaterih strani v biografiji, ki jo je pripravil David Gilmour, ker je poiskal Emiliano Borvero, izvedenko v zadevi Lampedusovih hiš.⁹ Vendar Julija ni napisala knjige ne na Siciliji ne v Buenos Airesu. Čuti, da je projekt nedokončan, čuti krivdni dolg do Lampeduse, ki ni le ljubil svojih hiš – metafor svojega vklejenega ega –, ampak jih je častil. Celo sanja o Lampedusi in včasih verjame, da sliši njegov glas.¹⁰ Toda v fikcijskem magičnem dejanju v *Sicilijanskih ljubeznih* Vlady Kociancich bralcem pokaže nastajanje čudovite mreže Julijinih besedil – zaupanih, navedenih, sanjanih, omenjenih. Nenehno se sklicuje na književni spomin Lampeduse,¹¹ »hiše književnosti«¹² ter avtobiografsko bogastvo prebranega in avtoričine poti. *Perpetuum mobile* tega dejavnega, nenehnega diegetičnega eksperimentiranja, dialog med pripovedovalko, avtorico in bralci ima dvojni smisel: vnovično določitev dimenzij družbene in književne prakse ter destabilizacijo tematskih, generičnih, lastnih in tujih identitetnih meja.

Obhod mrtvih jezdecev (2007) in onirična hiperbola

Zbirka črtic *Obhod mrtvih jezdecev* se ne začneja po naključju z motom ameriškega pisatelja Dashiella Hammetta iz zgodbe *Mož z imenom Spade*. Poudarja tudi skrivnostne hiše kot junakinje zgodb Vlady Kociancich. V knjigi je sedem brezhibnih zgodb; zadnja izmed njih ima enak naslov kot

⁸ Kociancich, *Amores sicilianos*, str. 129.

⁹ Kociancich, *Amores sicilianos*, str. 143 in 199.

¹⁰ »Sem videla Lampeduso? Mi je govoril? Edino, kar je izmišljeno in kar je malo verjetno, je odsotnost odgovorov. V okoliščinah človeške izkušnje je vse drugo stvarno.« Kociancich, *Amores sicilianos*, str. 99.

¹¹ Slavni roman *Il Gatopardo* je porodil nastanek gatopardizma (na temelju znamenitega stavka Falconerija: »Si vogliamo che tutto remanga come é, bisogna che tutto cambi«), ki se pogosto združi s spominom na čudovito filmsko verzijo Luchina Viscontija iz leta 1963; vendar v tej verziji ni vseh subtilnosti romana o nespremenljivi sicilijanski družbi med letoma 1860 in 1950, zlasti v zgodovinsko-političnem trenutku, ki mimogrede kaže moč Cerkve in vzpon mafijskih skupin.

¹² Kociancich, *Amores sicilianos*, str. 177.

knjiga. Družijo jih tematske variacije freudovskega pojma *umheimlich*: molčečih družinskih skrivnosti, skrivnosti konfliktov, nemoči in osamljenosti, razdeljene pa so po zemljepisnih širinah: kairski bazar, četrti Buenos Airesa, hiša na Poljskem, hiša na Baliju ... Glavni junaki nemirno iščejo izgubljene ali trpinčene identitete v svoji sedanjosti in preteklosti, vnašajo nemirne vizije, prevelike strahove in slutnje v sanjah, vedno na robu in vedno v iskanju rešitve. *Obhod mrtvih jezdecev*¹³ je emblematična zgodba fantastične imaginacije Vlady Kociancich. Pripoveduje v prvi osebi in z vidika žrtve. V slogu zgodb Patricie Highsmith poveže dve pripovedi: prva je preprosta zgodba ljubezenskega razhoda Paule Greene. Paula dela v neki založbi in veliko bere. Potem ko se loči, se zaljubi v neznanega mladeniča Martina, a se tudi z njim razide. Zanika moža in očeta. Ljubimec jo ubije, policija pa ugotovi nasilno smrt zaradi ropa, ki ga zagreši neznan morilec iz Buenos Airesa. Druga zgodba je pripoved ponavljajočih se opozorilnih sanj o smrtnih obhodih Skitov, ki s svojimi sivimi in prašnimi konji strašijo Paulo. Ta najde v Herodotovih spisih grozljivo identifikacijo svojih nočnih mor. Skiti so bili staro polnomadsko ljudstvo, ki se je posvečalo lovu in vojni. Pripadali so indoevropski kulturi, naselili pa so severne obale Črnega morja. Izhajali so iz osrednje Azije, vendar so se pomikali proti Evropi in okoli leta 700 pr. Kr. bivali po ukrajinskih stepah. Sloveli so kot divje ljudstvo s krvočnimi običaji, oblikovali pa so imenitne predmete iz zlata. Motivi teh predmetov so bili povezani s konji, ki so bili zanje nepogrešljivi. Nekatere legende jim pripisujejo smrtne obhode na konjih pri pogrebnih slovesnostih, pri katerih so bili kralji pokopani s svojimi glavnimi pomočniki in tudi s konji. Ko Paulo napade ljubimec, v zadnjih vzdihljajih prepozna nočno moro Skitov kot opozorilo, na katerega ni bila pozorna; tik pred smrtjo odkrije možev načrt: poslal ji je domnevnega ljubimca – načrtoval in naročil je njeno smrt. Tu naredi fantastičnost druge družbene diskurze vprašljive: ženski subjekt se bojuje z moškim nasiljem v patriarhalni družbi, v kateri deluje falologocentrična moč na predstavljeno stvarnost in celo v predstavljeni imaginaciji nočnih mor. Če se bralci ne strinjajo s perspektivo protagonistke, imajo po zaslugi te pisateljske strategije na voljo še druge, prav tako sprejemljive rešitve: druga je tista o svarilnih sanjah, ki se na koncu ponovi, a ne z obrazi Skitov, temveč sorodnikov, ki jo

¹³ Črtice v tej knjigi prikazujejo temo skrivnostnih hiš kot zaprta in utesnjujoča mesta nezavednega. Črtica *Ahalilova vrata* se dogaja v Kairu in pripoveduje zgodbo posvojenega otroka neke argentinske glasbenice. *Molk Piquetovih* opisuje hišo strahov v buenosaireški četrti, v kateri prebivajo neki francoski imigranti iz obdobja po drugi svetovni vojni; *Kikladi* je najkrajša črtica, v kateri avtorica opisuje grško hišo in nenavadno grško družino; *Igvanino oko* je zgodba ženske iz preteklosti, ki se ponovno pojavi v življenju glavne junakinje z namenom, da bi ji odvzela čustvene vezi in hišo zaradi vpliva druge hiše v Baliju; v črtici *V taki noči* se v gledališču pomešajo Shakespearjevi junaki z igralci, v črtici *Moja sestrična iz Poljske* pa beremo zgodbo Tadzija Bobrowskega, Argentina s poljskimi koreninami, vdovca, čigar sin ga prek interneta poveže z Lusho, lažno sestrično iz Wilka, ki na koncu napravi samomor.

oblegajo in ji ne dovolijo razveze, obstaja pa tudi fantastična interpretacija, ki je najbolj grozljiva: Skiti ne upoštevajo časa in prehodijo stoletja in kraje, dokler ne opravijo smrtne obhoda okoli Paule, Herodotove bralke o Skitih, v Buenos Airesu v 21. stoletju.

Fantastična in stilno dinamična pripoved Vlady Kociancich tako ustvarja svoje lastno diskurzivno in simbolično prizorišče na semantičnem področju negotovosti, upodobljenem s pomočjo hiš in potovanj freudovskega pojma *umheimlich*; na tem področju večinoma nastopajo ženske, povezano pa je z umetnostjo in književnostjo, kajti fantastičnost polemizira z drugimi družbenimi diskurzi zato, da spodbija red stvarnosti. Ustvarja pa tudi domnevne estetske in ideološke sprejemne ključne v okviru vsakdanjosti, na katero prežijo nenavadne osebnosti in dogodki, ki jo spreminjajo in nadomeščajo s pogosto metaliterarno drugostjo.

Seznam izbranih del Vlady Kociancich

Kociancich, Vlady: *La octava maravilla*. Buenos Aires: Grupo Editorial Planeta, 1982, 1999 in 2002.

Kociancich, Vlady: *Últimos días de William Shakespeare*. Buenos Aires: Emecé, 1984.

Kociancich, Vlady: *Abisinia*. Buenos Aires, Alfaguara, Madrid: Galerna, 1985.

Kociancich, Vlady: *Todos los caminos*. Buenos Aires: Alfaguara, 1991.

Kociancich, Vlady: *Los bajos del temor*. Barcelona: Tusquets, 1992.

Kociancich, Vlady: *El Templo de las mujeres*. Barcelona: Tusquets, 1996.

Kociancich, Vlady: *Cuando leas esta carta*. Buenos Aires: Seix Barral, 1998.

Kociancich, Vlady: *Amores sicilianos*. Buenos Aires: Seix Barral, 2004.

Kociancich, Vlady: *La raza de los nerviosos*. Buenos Aires: Seix Barral, 2006.

Kociancich, Vlady: *La ronda de los jinetes muertos*. Buenos Aires: Seix Barral, 2007.

Prejete nagrade Vlady Kociancich

Premio del Fondo Nacional de las Artes (1988).

Premio Gonzalo Torrente Ballester (1990).

Premio del Club de los Trece (1992).

Premio Kónex (1988 in 1994).

Literatura

- Arán, Pampa: *El fantástico literario. Aportes teóricos*. Córdoba, Argentina: Narvaja Editor, 1999.
- Audiovideoteca de Escritores de Buenos Aires, Literatura: <http://www.buenosaires.gov.ar/areas/com_social/audiovideoteca/literatura/kociancich_texto_es.php>, (27. april 2009).
- Bachelard, Gaston: *La Poétique de l'espace*. Pariz: Presses Universitaires de France, 1967, str. 31–43.
- Bachelard, Gaston: *La Terre et les rêveries du repos*. Pariz: Les éditions José Corti, 1948, str. 85, 102, 107 in 109.
- Bioy Casares, Adolfo: Prólogo, *La octava maravilla* (Vlady Kociancich). Buenos Aires: Grupo Editorial Planeta, 1999, str. 5–6.
- Felski, Rita: *Beyond Feminist Aesthetics*. ZDA: Harvard University Press, 1989.
- Frey Waxman, Barbara: *From the Hearth to the Open Road. A Feminist Study of Aging in Contemporary Literature*. ZDA: Greenwood Press, 1990.
- Freud, Sigmund: Lo siniestro, *El hombre de la arena. Precedido de Lo siniestro por Sigmund Freud* (Ernst Theodor Wilhelm Hoffmann). Palma de Mallorca: Biblioteca Nueva y Magisterio español, 2001.
- Gambetta Chuk, Aída Nadi, Poética de la casa bioycasareana, *Literatura fantástica*. Escritos 21, Revista del Centro de Ciencias del Lenguaje, 2000, enero – junio. Puebla: Benemérita Universidad Autónoma de Puebla, 2000.
- Jesenovec, Mojca: *Vlady Kociancich*. Akademsko seminarsko delo. Buenos Aires: Universidad de Buenos Aires, 2001.
- Lampedusa, Giuseppe de: *El Gatopardo*. Madrid: Siruela, 2003.
- Todorov, Tzvetan: *Introducción a la literatura fantástica*. Buenos Aires: Tiempo Contemporáneo, 1972.

Vlady Kociancich in fantastična domišljija

Povzetek

Vlady Kociancich (rojena leta 1941 v Buenos Airesu), hči slovenskega očeta, ki živi v Argentini, je avtorica obsežnega in tehtnega literarnega opusa – romanov, zbirk črtic in zgodb ter esejev. V njih izstopajo predvsem njen talent za umetnost pripovedovanja, prečiščen slog ter izjemna fantastična domišljija. Te značilnosti zaznamujejo predvsem njena poglobljena dela, ki so: *Coraje* (Pogum), črtice (1971); *La octava maravilla* (Osmo čudo), roman (1982); *Últimos días de William Shakespeare* (Zadnji Shakespearejevi dnevi),

roman (1985); *Todos los caminos* (Vse poti), črtice (1991); *Los bajos del temor* (Gladina strahu), roman (1992); *El templo de las mujeres* (Svetišče žensk), roman (1996); *Cuando leas esta carta* (Ko boš bral to pismo), črtice (1998); *Amores sicilianos* (Sicilijanske ljubezni), roman (2004); *La Raza de los nerviosos* (Rasa živčnežev), esej (2006) in *La ronda de los jinetes muertos* (Obhod mrtvih jezdecev), črtice (2007).

Pričujoča razprava se posveča predvsem njenim zadnjim delom in literarnemu konceptu fantastičnega v njih, ki se oddaljuje od uveljavljenih oz. ustaljenih podob. Ta koncept izhaja iz podob gradov, duhov in medlih prikazni ter vampirjev, ki hočejo zastrašiti bralce. Tako se njen koncept približuje čudežnim ali celo nemogočim logičnim konstrukcijam – te so kakor pustolovščine filozofske imaginacije, ki pa se izmikajo vsakršnemu poskusu tematske in simbolične klasifikacije. Najznačilnejši primer tega koncepta je skrivnostna hiša, povezana s freudovsko ravniijo nezavednega.

Traducción / Prevod: Andrej Rot